

Toneel bestormers

De meeste gezelschappen worden nog altijd door mannen gerund. Maar een nieuwe generatie vrouwelijke regisseurs staat op. 'Wij maken grotere gebaren dan mannen.'

Door onze redacteur **Herien Wensink** foto's **Bob van der Vlist**

Ik kan niet ontkennen dat ik én vluchteling ben, én vrouw, én regisseur", zegt Daria Bukvic (26). Die elementen heb invloed op haar werk, wil ze maar zeggen. „Of het nu *Who run the World* was over vrouwelijke archetypes, of *Nobody Home* over asielzoekers, in mijn voorstellingen toon ik vaak de wereld vanuit de worsteling van de 'underdog' of de buitenstaander."

Maar generatiegenoot Maren Bjørseth (31) heeft eigenlijk pas net ontdekt dat ze een 'vrouwelijke regisseur' is. „Ik dacht er nooit over na, tot mijn voorstelling *Een Poppenhuis* in Duitsland speelde. Daarin voer ik hoofdpersoon Nora op als een blijbe Barbipop. Een toeschouwer vond dat ik, als vrouw, een andere vrouw niet zo kon neerzetten."

Voor Davy Pieters (27) is sekse „geen thema". Maar in haar voorstellingen speelt het vrouwbeeld in de media wel vaak een rol. „Dat is een industrie waarin flink geld wordt verdiend en die ons wereldbeeld vergaand beïnvloedt. Dat bekritiseer ik."

En Julie van den Berghe (34) is er „eigenlijk totaal niet mee bezig". „Ik voel me vaak een halve man in een vrouwenlichaam."

Tuinbroek of zilveren badpak

Deze vier jonge vrouwen zijn de interessantste regisseurs van hun generatie. Mannelijke leeftijdsgenoten steken maar bleekjes bij hen af. Drie van de vier maken bovendien werk waarbij sekseverhoudingen en vrouwelijke stereotypen een rol spelen. Maren Bjørseth: „Het zijn vaak buitenstaanders die je op die parallellen wijzen, maar er gaan in mijn werk inderdaad vaak jonge vrouwen dood."

Bjørseth regisseerde naast eerder genoemde *Poppenhuis* (2012) ook Ödön von Horváth's *Ge-loof, Liefde, Hoop* (2014), waarin een jonge vrouw wordt vermoord in kafkaëske (macho) bureaucratie. In haar nieuwste voorstelling, Ibsen's *De Wilde Eend*, worden leugens in een gezin een jonge vrouw fataal. „Ik regisseer het liefst bestaand repertoire, en laat me bij mijn keuze voor stukken dan leiden door wat mij ontroert, fascineert of choqueert. Inderdaad keert het lot van jonge vrouwen in mijn werk opvallend vaak terug. En blijkbaar heb ik ook iets met zelfmoord."

Pieters en Bukvic, die meestal nieuwe, eigen stukken maken, zetten beiden stereotiepe vrouwbeelden op hun kop. Pieters maakte in 2014 de succesvoorstelling *The Truth about*

Kate, een hilarische, ijzersterke mediasatire waarin een vrouw zichzelf volledig modelleert naar een superster à la Beyoncé.

Haar nieuwe project, theaterperformance *A Soft Play* met collectief KOBE, gaat ook over het vrouwbeeld binnen de plezierindustrie. „We citeren in de voorstelling uit videoclip, televisieshows en concerten. Zo onderzoeken we de manier waarop het vrouwelijk lichaam wordt ingezet in een miljardeindustrie". Bukvic regisseerde actrice Stephanie Louwrier in *Who run the world* (2013) als een doorgedraaide vrouw die niet kan kiezen tussen mannenhappende tuinbroekfeminist of hysterisch stofzuigende Miss World in zilveren badpak.

Het regent prijzen

Het werk van deze regisseurs valt op. Het regent prijzen en uitnodigingen van grote gezelschappen. *The Truth about Kate* werd geselecteerd voor het Theaterfestival (TF) met de beste voorstellingen van het jaar. Bjørseth debuteerde vorig jaar glansrijk bij Toneelgroep Amsterdam met *Een bruid in de morgen* - ook geselecteerd voor TF. Van den Berghe doorloopt een soortgelijk traject bij TA. Ze wordt in 2017 met Guy Weizman artistiek leider van het Noord-Nederlands Toneel. Daria Bukvic maakte de onbetwiste toneelhit van het afgelopen jaar: *Nobody Home*, gebaseerd op haar eigen vluchtverhaal en dat van haar acteurs. En jawel: óók geselecteerd voor het Theaterfestival. Per 2017 treedt Bukvic als maker toe tot het Nationale Toneel.

Ze studeerden kort na elkaar af, in 2010, 2011 en 2012, dus je kunt deze vier regisseurs tot één generatie rekenen. Verder zijn er net zo veel overeenkomsten als verschillen. Met één constante: ze hebben als jonge vrouwen de leiding over grote toneelproducties en werken in een

wereld die grotere rol door mannen wordt gedomineerd. Ondanks de onmiskenbare opmars en aanwezigheid van aansprekende vrouwelijke regisseurs staan bij de meeste grote gezelschappen nog altijd mannen aan het hoofd.

Dat merk je indirect, zegt Bjørseth. „Zo'n groot gezelschap is een mammoettanker, er is een historie, een apparaat, een vertrouwde koers. Het is moeilijk om als jonge vrouw binnen te komen en te zeggen: ik doe het anders, en je poot stijf te houden. De druk is groot.”

Van den Berghe, die naast TA eerder bij NT-Gent werkte, herkent die druk. Ze is er wel eens onder gezwich, zegt ze, met als resultaat een productie waar ze minder achterstond. Maar de oude structuur van grote bolwerken onder mannelijke mastodonten gaat op de schop, denkt ze. Ook Van den Berghe gaat het als leider straks anders doen: „Ik ambieer een open structuur, met een vaste makers die vrij zijn uit te vliegen; niemand is elkaars eigendom.”

Allemaal voelen ze die behoefte aan openheid, uitwisseling en kruisbestuiving – een kenmerk van hun generatie, niet van sekse, denken ze. Bukvic: „Wij zijn afgestudeerd toen duidelijk werd dat de grote bastions na de bezuinigingen nooit meer hetzelfde zouden zijn. Tussen de brokstukken is ruimte voor een nieuw soort creativiteit.”

Presenteer jij je niet te vrouwelijk?

Inderdaad worden nu op verschillende plekken, door nieuwe artistiek leiders, man én vrouw, andere organisatievormen onderzocht. Maar sommige vooroordelen blijken hardnekkig. Zo kreeg Bukvic van mannelijke collega's al eens de vraag of ze zich gezien haar functie niet 'te vrouwelijk' presenteerde. „Omdat ik van make-up houd en hakken draag! Bizarre veronderstelling. Enorm ouderwets ook. Ik ga me niet anders opstellen omdat ik een leiderschapspositie vervul. En ik denk ook nooit: nu moet ik met m'n vuist op tafel gaan slaan. Ik doe het op mijn manier, door mijn werk zo goed mogelijk te doen en goed te luisteren. Ik zal mijn tranen niet verbergen als het tegenzit. Maar uiteindelijk hak ik de knopen door.”

Bjørseth heeft soms wel het gevoel dat ze even de baas moet 'spelen': „Je stelt als regisseur wel de regels op, zó gaan we het doen”. Maar meestal verloopt het proces democratisch; iedereen mag input geven. Daar kreeg ze wel een opmerking over: 'Het lijken de jaren zeventig wel!' Bjørseth: „Maar is dat dan typisch vrouwelijk? Wat is dan typisch mannelijk? Misschien is dat onderscheid wel passé.”

Van den Berghe haakt daarop in: zouden haar collega's van tien voorstellingen kunnen zeggen of ze door een man of een vrouw zijn gemaakt? „Absoluut!” roept Bukvic. „Ik vind ons werk theateraler, kleurrijker, fantasievoller dan dat van onze mannelijke leeftijdsgenoten. Misschien omdat we intuïtiever en emotioneler te werk gaan. In elk geval is het opvallend dat vrouwen van onze generatie grotere gebaren durven te maken.”

Maar die gemene deler kan ook zijn ingegeven door culturele achtergrond. Van den Berghe is Vlaams en een kwart Hongaars, Bukvic ontvluchtte in 1992 Joegoslavië en Bjørseth verruilde in 2008 Noorwegen voor Nederland. Bukvic: „In Nederland wordt het grote artistieke gebaar vaak geschuwd, terwijl ons werk is gekruid met surrealisme, sprookjes en fantasie.” Maar het werk van de oer-Hollandse Pieters, erkennen ze eensgezind, zindert niet min-

der van verbeeldingskracht.

Ik vind ons werk theateraler, kleurrijker, **fantasievoller** dan dat van mannelijke leeftijdsgenoten

Het is moeilijk om als jonge vrouw binnen te komen en te zeggen:

ik doe het anders

Persoonlijk en geestig

Natuurlijk had **Daria Bukvic** al van zich doen spreken, met het geestig-groteske *Who run the World* (2013), waarin een actrice hysterisch verstrikt raakt in een veelvoud aan vrouwenrollen, en met *Toen geluk en ongeluk zich in elkaar vergisten* (Parade, 2013): een even treurig als liefdevol portret van twintigers op drift. Maar boem: daar was eind 2014 opeens *Nobody Home*, het oh zo persoonlijke relaas van haar eigen vluchtverhaal (in 1992, uit voormalig Joegoslavië) en dat van haar drie acteurs, en daarmee nam Bukvic' carrière een hoge vlucht. Avond aan avond uitverkocht, geselecteerd voor het Theaterfestival en te zien in tv-serie *De Fractie*: dit even geestige als schrijnende verhaal van vier voormalige asielzoekers laat niemand onberoerd. Het regende nominaties en prijzen voor Bukvic, en per 2017 treedt ze toe tot het Nationale Toneel. Nieuw project: *Djihad*, Vlaams successtuk over drie Syriëgangers.

Te zien: *Nobody Home* speelt op **21/10** in Delamar. Inl: delamar.nl; nobodyhome.nl

Bonte theatertaal

Julie Van den Berghe onderscheidt zich zowel bij NTGent als binnen het talentontwikkelingstraject van Frascati en Toneelgroep Amsterdam, met haar bonte, caleidoscopische, overvloedige theatertaal. Van den Berghe borrelt over van vormideeën, schuwt symboliek noch metafoor, en stapelt die vaak ongegeneerd op elkaar. Kiezen vindt ze moeilijk, zegt ze zelf. Soms wordt het dan te veel, zoals bij haar grote zaaldebuut *Olifant Jezus* bij NTGent (2012), soms is de balans echter precies goed, zoals bij *Bloedbruiloft* (2013), haar gedurfde debuut bij Toneelgroep Amsterdam. De laatste paar jaar werkt Van den Berghe veel in Duitsland, maar in voorjaar 2016 keert ze terug bij Toneelgroep Amsterdam met *Liliom* van de Hongaarse toneelschrijver Ferenc Molnár. En in 2017 neemt ze met Guy Weizman de artistieke leiding op zich van het Noord Nederlands Toneel.

Te zien: met Stormvogels: *De meester en Margarita*. Première **17/11**. Inl.: tgstormvogels.nl; compagnietheater.nl

Licht absurdistisch

De van oorsprong Noorse **Maren Bjørseth** regisseert toneelklassiekers, Ibsen, Horváth, Claus, maar met een herkenbare eigen twist: kleurrijk, uitvergroot, licht absurdistisch en vol (zwarte) humor. Haar afstudeervoorstelling *Een Poppenhuis* (2012) was volgens deze krant „overweldigend en meeslepend” en „een toonbeeld van brillen en theatrale fantasie” en werd terecht bekroond met de Ton Lutzprijs voor beste afstudeerregie. Nu is Bjørseth een van de jonge makers van productiehuis Frascati die het talentontwikkelingstraject TA-2, in samenwerking met Toneelgroep Amsterdam, doorloopt. Haar TA-debuut, *Een bruid in de morgen* vorig jaar, werd lovend ontvangen en geselecteerd voor het Theaterfestival. Actrice Camilla Siegertz werd genomineerd voor toneelprijs Colombina. Na 2017 zet Bjørseth haar werk bij Toneelgroep Amsterdam voort, nu in een samenwerking met de Toneelschuur.

Te zien: De Wilde Eend van Ibsen, première **29/10**. Inl.: theaterfrascati.nl

Entertainment en satire

De mechanismen van de media en de entertainmentindustrie, en hoe die ons wereldbeeld beïnvloeden, daar heeft het werk van **Davy Pieters** zich de laatste jaren op toegespitst. Schot in de roos was *The Truth about Kate* (2014), een dolgedraaide mediasatire over de mechanismen rond tv-roem – overigens ook dankzij de tekst van Jibbe Willems en de bezieling van actrice Naomi Vellissariou. De voorstelling won verschillende prijzen en werd geselecteerd voor het Theaterfestival. Opvolger *How did I die* (2014) over crime-tv, was al even origineel. Pieters is een van de oprichters van collectief KO-BE, dat ontregelende performances doet in het uitgaansleven. In de nieuwe voorstelling *A Soft Play* onderzoekt ze vrouwelijke stereotypen in de popcultuur. Pieters is nu nog vaste maker bij productiehuis Frascati, maar praat met verschillende grote gezelschappen.

Te zien: *A Soft Play*, première **23/10**,
How Did I Die: 3 t/m 7 nov.
Inl.: kobecollectief.nl; theaterfrascati.nl

